

formuleret som en kausalsammenhæng, kunde det accepteres som et værdifuldt bidrag til forstaaelsen af tidens dialektik. Nu maa det tages som et eksempel paa, at en elegant formulering – eller en sproglig lapsus? – kan forfalske historien, og paa, at historikerens problemer ikke blot ligger i forskningen, men lige saa meget i fremstillingen. I nærværende tilfælde er Nissen kommet for skade at befæste en opfattelse, der snarere burde ryddes af vejen.

AAGE TROMMER

Japan's Decision for War. Records of the 1941 Policy Conferences. Translated, edited, and with an Introduction by NOBUTAKA IKE. Stanford, Stanford University Press, 1967. xxx + 306 s. \$ 8.50.

Forspillet til det japanske angreb på Pearl Harbor d. 7. december 1941 hører til de forholdsvis godt dokumenterede spørgsmål i den internationale politiks nyeste historie. Det amerikanske udenrigsministerium offentliggjorde tidligt store dokumentsamlinger, og meget materiale blev fremlagt for den kongreskomité, som umiddelbart efter krigen foretog en undersøgelse af baggrunden for angrebet på Pearl Harbor. Endelig blev der fremdraget dokumentarisk materiale i forbindelse med den store krigsforbryderproces mod de japanske ledere efter krigen.

Udgangspunktet for Ike's publicering af japanske akter har ikke primært været ønsket om en yderligere belysning af baggrunden for den konkrete konflikt. Forf. har arbejdet med teoretiske problemer vedrørende indholdsanalyse, og forspillet til den japansk-amerikanske krig blev for ham et vigtigt enkelttilfælde for studiet af dette spørgsmål. Den foreliggende publikation indeholder imidlertid intet spor af den mere teoretiske baggrund, men er – heldigvis, fristes man til at sige – blevet en udmærket historisk kildeudgave.

De »policy conferences«, som udgavens titel henviser til, er først og fremmest møder i en samarbejdskomité, som bestod af regeringsmedlemmer og repræsentanter for hærens og flådens ledelse. Denne komité afholdt møder flere gange om ugen, men dens virksomhed har ikke været nøjere kendt, før referaterne fra dens møder i 1962–63 blev publiceret på japansk. Det er værdifuldt, at disse mødereferater nu foreligger på et vestligt sprog. Forf. har endvidere oversat referaterne fra fem »kejserkonferencer«, som dog næppe har krav på helt den samme interesse som samarbejdskomiteens møder.

Forf.s opfattelse er, at samarbejdskomiteen var det reelt bestemmende organ i japansk udenrigspolitik (s. xviii), og aktstykkerne indeholder en ganske overbevisende dokumentation for denne antagelse. Det er øjensynligt, at den japanske regering ikke kunne træffe nogen vigtigere afgørelse, før samarbejdskomiteen var blevet spurgt, og i nogle tilfælde indskrænkede regeringens rolle sig til at acceptere den af samarbejdskomiteen truffne afgørelse (se f. ex. s. 57–60).

Det har naturligvis ikke været ukendt, at militæret havde en afgørende indflydelse på den japanske udenrigspolitik, men dette forhold dokumenteres her ganske nøje. Hærens repræsentanter var f. eks. på et møde d. 18. sept. ikke blot i stand til at forkaste udenrigsministerens oplæg til videre forhandling med USA, men fik på det følgende møde d. 20. sept. vedtaget deres eget oplæg

(s. 172-76). Hærens repræsentanter fastholdt – for at nævne et andet eksempel – deres ret til selvstændigt at offentliggøre deres synspunkter vedrørende japansk udenrigspolitik (s. 121-124).

Et andet spørgsmål er, hvor frit de militære ledere handlede og tog standpunkt på komiteens møder. Herom oplyser dokumenterne ikke meget, men i hvert fald ved én lejlighed er det tydeligt, at flådens repræsentanter var stærkt bundet af netop fremsatte tilkendegivelser fra en organisation af søofficerer (s. 99-103).

Dokumenterne er interessante i mange henseender. Navnlig kan man måske fremhæve, at først på det tidspunkt, hvor konflikten syntes at være det eneste mulige alternativ, begyndte man i komiteen at overveje konsekvenserne af en krig. Forsyningsproblemerne navnlig m.h.t. stål og olie droftedes overhovedet ikke før i slutningen af oktober (s. 188-190), da beslutningen om en krig reelt var truffet. Det fremgår også af dokumenterne, at chancerne for at vinde en krig mod USA slet ikke vurderedes optimistisk, men at alternativet – en forhandlingsløsning – på den anden side blev anset for uacceptabelt ud fra forestillinger om, at Japan herved ville blive reduceret til en tredierangs magt.

Foruden den generelle indledning er hvert enkelt mødereferat forsynet med en kort præsentation af forudsætninger og resultater. Desuden findes en liste over de betydeligste personer, som optræder i dokumenterne, og bogen afsluttes med en bibliografi. Det er meget velgørende at se, at forfatterens teoretiske studier har resulteret i en kildepublikation, som også tilfredsstiller historikerens krav.

NIELS AMSTRUP

OLE KARUP PEDERSEN: Tendenser i international politik efter 1945. Danmarks radios grundbøger. København, Fremad, 1967. 267 s. 13,75 kr.

Udviklingen i den internationale politik efter den anden verdenskrig har været præget af et tempo og en variationsrigdom, der har gjort det vanskeligt for mange mennesker at få et klart overblik over, hvad der egentlig er sket. Og problemerne bliver endnu mere uoverskuelige for den, der prøver at gå i dybden og finde frem til de årsager, der driver udviklingen videre. Det kan derfor være nyttigt at standse op nu, hvor verden bevæger sig ind i en ny fase, for at søge at gøre status og prøve at finde en forklaring på det, der er hændt.

Amanuensis Ole Karup Pedersen har stillet sig denne opgave, og resultatet er blevet en i mange henseender interessant fremstilling, der sikkert vil være en hjælp for dem, der gerne vil orientere sig i nutidens udenrigspolitiske problemer. Det er forfatterens hovedthesis, at de to supermagter, der fremstod efter 1945, nemlig USA og USSR, vedblivende dominerer udviklingen. Dette sker hovedsagelig gennem de to blokdannelser med undergrupper – i forfatterens specielle sprogbrug kaldet bipolariteten – som de har skabt. Ganske vist er disse dannelser blevet løsere i de senere år, men den såkaldte »trede verden« har ikke kunnet bryde dette mønster, fordi dens stater er for fattige og har for mange uløste problemer. USA og USSR er idag jævnbyrdige magter og anerkender hinanden som jævnbyrdige. De nukleare våben synes at fastholde dem i en balance, hvor begge stater er uinteresserede i en militær konfrontation. Efter forfatterens me-